

Живе в Карпатах родина...

Лариса Іванишина

«Плай», документальний
Авторка сценарію, режисерка і операторка
Єва Джишиашвілі
Звукорежисер Андрій Рогачов
Продюсерка Оксана Іванюк
Креативний продюсер Сергій Буковський
Ай К'ю Продакшн, 2022

Кадр з фільму «Плай». Режисерка, сценаристка й операторка Єва Джишиашвілі. Україна, 2023.

Кого нині здивуєш Карпатами, їх природою та їхніми жителями? Тут стільки перебувало людей з камерами – від тих, хто шукав і знаходив тіні забутих предків, хто знімав заробітчаник, що покидали цю красу й опинялися в заможних країнах, і, зрештою, хто втілює сучасне бачення легендарного гуцула Олекси Довбуша (перелік не повний). У кожного з них була своя місія, і кожного разу Карпати поставали місцем психологічної, соціальної, історичної драми.

Фільм «Плай» не претендує на змагання з шедеврами і масштабними творами. Але це тільки на перший погляд. Ця камерна стрічка створена за допомогою давнього, але надійного методу спостереження, що вимагає від документалістів абсолютного порозуміння з їхніми персонажами, досягнення повної взаємодовіри, коли ті в кадрі живуть, перестаючи помічати кінокамеру. Місія її – розповісти про реальну родину з карпатських гір, нібито нічим особливим не примітну. Але це тільки на перший погляд.

Дебютантка Єва Джишиашвілі спілкувалася з родиною Малковичів – подружжям Дмитром і Ганнусею, дочкою Марією та їхніми внуками Анною та Васильком – упродовж п'яти років – з 2014 до 2020 – і за цей час досягнула повної довіри. Глядач поринає у течію буднів карпатської родини, що проживає в горах на плаї – тобто на невеликій за площею рівнині в горах, де можна господарювати: садити город, заготовляти на зиму сіно для худоби, запасатися продуктами власного виробництва. Герої, за винятком коротких перебивок із краєвидом гір у різні пори року, постійно в кадрі – якщо не в хаті, то на обійсті чи неподалік у лісі. Постійно в трудах, тільки раз авторка зафіксувала денний сон Ганнусі, господині, руки якої, здається, ніколи не знають відпочинку, адже значна частина чоловічої роботи лягла на її плечі після того, як її чоловік Дмитро під час Революції гідності втратив ногу. Неговіркий, спокійний, роботящий, він пояснює маленькому внукові, що це не найгірше, що могло трапитися, бо на Майдані загинули його побратими, а він лишився

живий... Спокійна мужність цього неговірного чоловіка – наочне втілення істини: «На таких земля тримається...» І навіть, незважаючи на інвалідність, він працює: обчищає високу смереку й забиває в землю кілок, щоб можна було довкола нього класти стіжок сіна, а потім закріплювати, щоб не знесло вітром – клімат в Карпатах суворий, і люди, які тут живуть, мусять бути міцними. Власне, такими їх формує спосіб життя. Попри тривогу, викликану війною на Донбасі, родина не скаржиться. Бачимо молитви Ганнусі, шестирічної внучки-резонерки, яка транлює думки дідуся й бабусі: «То не Бог зробив війну, війну зробили нечемні люди...»

Не варто чекати якихось особливих подій. Течію фільму, на відміну від бурхливої течії гірської річки в час тривалих дощів, можна було б назвати безжурно рівною, якби не тягар думок про війну, адже, попри віддаленість від Сходу України, родина вболіває, бо «наші хлопці там гинуть», а маленькому, але не по роках серйозному й допитливому внукові Васильку із задатками майбутнього господаря дідусь пояснює, що гинуть вони за Україну. Спілкування з внуками – не звична буденність, бо в цій родині відчуваєш тяглість роду, формування особистості працею, й немає сумніву, що з Василька виросте такий же газда, як і його дідусь. Епізод, коли Дмитро з внучкою співають гімн України, неможливо дивитися без сліз, настільки він зворушливий! Фільм – не житейсько-побутова ідилія: завдяки йому ми побачили, що в цій родині, як у краплині води, – характер і доля істинних українців.

Авторка фільму пояснює: незважаючи на географічну віддаленість від «цивілізації», родина Малковичів живе болями країни: «Сьогоднішня війна, яку розв'язала росія, – це результат суспільно-політичної ситуації останніх 30 років. Увесь цей час Дмитро виборює незалежність для країни: чи то боротьба на Майдані, чи громадська активність у територіальній громаді, чи волонтерська допомога на передовій. Навіть зараз він перебуває у районі бойових дій,

Дмитро Малкович з внуком Васильком. Кадр з фільму «Плай».

допомагаючи військовим. Тому загалом не змінилося нічого. Умови стали більш жорсткими: більше болю, загроз та жертв, бо це гостра фаза війни, яку росія веде проти нас вже сотні років»¹.

Стрічка «Плай» завоювала найвищу нагороду минулорічного фестивалю «Dokuday», що проходив у Кракові, та, попри те, вона не розпіарена. Це й не дивно: справжній митець – скромний, для нього найважливіший і найцінніший сам творчий процес, а не призи й нагороди. Тож слід віддати належне згаданому фестивалю: фільм заслуговує на цю нагороду. В інтерв'ю журналістам фестивалю Єва Джишиашвілі розповіла про вибір героїв свого фільму (а саме від вибору залежить 80 відсотків успіху). «Ідея фільму з'явилась у 2014 році, коли я зрозуміла, як багато людей готові жертвувати своїм життям заради незалежності й свободи України. Це вразило мене, і я хотіла зрозуміти, в якому середовищі і як живуть та працюють ці сміливі люди.

Під час дослідження один мій друг познайомив мене з родиною Малковичів. Я відразу зрозуміла, що це мої герої. Їхня щирість та зовнішня простота укладу життя підкорили мене. Я б назвала це ніжністю, яка проявляється у стосунках між дорослими та дітьми, у любові до праці та землі, у прекрасній природі навколо. Навіть у тому, як вони приховували свій біль. На цьому тлі вгадувався залізний стрижень всередині героїв, драматичність подій, які вже сталися і які ще попереду. Цей контраст я і досліджувала»².

У фільмі немає авторського тексту й закадрового голосу: звукова доріжка – це переважно голоси природи та короткі фрази чи діалоги персонажів. Інформацію про персонажів дізнаємося з коротких розповідей-запитань малої Аннички чи запитань Василька й дідових відповідей.

¹ Пензій Альона. У фокусі – Єва Джишиашвілі. <https://docudays.ua/2022/news/intervyu/docu-ukraine-in-focus-eva-dzhyshyashvili/>
² Там само.

Лірика і драма генерації 1990-х

Анастасія Канівець

«Ти мене любиш?»

Режисерка і сценаристка Тоня Ноябрьова
 Оператор Віліус Мачюльскіс
 У ролях: Карина Химчук, Євген Бушмакін,
 Андрій Шабанов, Олександр Жила та ін.
 Виробництво: Family Production, 2023

Цьогорічне, 73-тє Берлінале (16–26 лютого) проходило під синьо-жовтим прапором: російсько-українська війна й протести в Ірані стали центральними його темами. Безпрецедентною була й українська присутність на фестивалі. Режисерка Катерина Горностай увійшла до складу журі Generation 14plus, кінокураторка Саша Прокопенко – спеціальної нагороди Teddy Award. У програмі було представлено кілька українських фільмів, зокрема, документальні «Ми не згаснемо» Аліси Коваленко, «Залізні метелики» Романа Любого, «Східний фронт» Євгена Титаренка й Віталія Манського (копродукція Латвії, Чехії й України). Дві стрічки здобули нагороди: українсько-німецький документальний фільм Міли Жлуктенко й Данієля Асаді Фаезі «Прокидаючись у тиші» переміг у категорії «найкращий короткометражний фільм» у програмі Generation Kplus, «Це побачення» Надії Парфан отримало відзнаку міжнародного журі у рамках Berlinale Shorts. Кінострічки, як бачимо, переважно документальні – і, слід гадати, не випадково. Справа не лише у, відверто кажучи, проблемній нашій індустрії ігрового кіно та в тому, що технічно якісний документальний фільм на актуальну тему зробити легше. Важливо також, що саме такого роду кіно від нас найперше очікують: Україна – досі багато в чому «незнама земля», яку світовий глядач повинен нанести на свою «ментальну мапу». Тож і повинен спочатку розібратися, що ж це за країна така, і що в ній насправді відбувається. Певним чином вписується в цей суспільний запит і єдина повнометражна ігрова українська кінострічка на Берлінале, «Ти мене любиш?» Тоні Ноябрьової, представлена в програмі Rapogata. І хоча вона нагороди не здобула, прийнята була прихильно, й не лише через «українську прописку». Це тепла, трохи ностальгійна лірична драма про життя в непрості часи, про формування першої генерації доби незалежності. Час і місце дії, Київ незадовго до розпаду СРСР, може видатись складним для не-пострадянського глядача... а проте сама історія досить універсальна й розіграна так, що зрозуміла й близька кожному, хто пам'ятає власну юність.